

* **МЫ ИСПОВЕДУЕМ ПРИНЦИПЫ ГРАЖДАНСКОГО ОБЩЕСТВА** * **МЫ ИСПОВЕДУЕМ ПРИНЦИПЫ Г**

Сайт
газеты "Поиск"

phpBB
creating communities

Форум газеты ПОИСК

Добро пожаловать на форум сайта электронной версии газеты ПОИСК

Расширенный поиск

Список форумов < Форум краєзнавців Донеччини

FAQ Регистрация Вход

Українське козацтво на території Донеччини

Модераторы: slc, Краевед

Ответить

Сообщений: 1714 • Страница 91 из 115 • 1 ... 88 89 90 91 92 93 94 ... 115

Хранитель
Семьянин форума
100%

Сообщения: 701
Зарегистрирован:
Вс янв 02, 2011 11:50

Re: Українське козацтво на території Донеччини

Хранитель » Чт янв 19, 2012 01:54

Кстати, у Пирко написано, что топоним Дружковка появился только после 1768 года

Иногда верно поставленный вопрос уже является ответом

Краевед
Семьянин форума
100%

Сообщения: 8014
Зарегистрирован:
Пн июл 30, 2007 19:32

Re: Українське козацтво на території Донеччини

Краевед » Чт янв 19, 2012 02:49

Хранителю.

Тему "Пушки" закроем. Предполагаю, Вы пользовались наработками Н.Шляхтиченко и об этом следовало сообщить читателям: не стоит делать "открытия", используя заимствованные наработки и выдавая их как свои, в надежде на то, что читателю никогда не попадет в руки первоисточник. Разумеется, иллюстрации - не исключение.

Уважаемый L.V..

Не являюсь пораженцем в области краеведения. Отнюдь. Вы правы: все возможно.

Однако я питаю недоверие к картам. Меня бы устроил архивный документ, подтверждающий наличие запорожских поселений в разные периоды 18 столетия в районе Константиновки, Дружковки... К сожалению, в существование такого документа не верю. Но очень хотел бы ошибиться...

Ищу видовые открытки до 1917 года.

Краевед
Семьянин форума
100%

Сообщения: 8014
Зарегистрирован:
Пн июл 30, 2007 19:32

Re: Українське козацтво на території Донеччини

▢ **Краевед** » Чт янв 19, 2012 02:54

L.V. писал(а):

... (А вот по району Подонцовья - тут его заслуги несомненны. Очень большой объем привлеченных документов, широта тем. Хотя и здесь хватает прямых ошибок и странных перекосов, но, тем не менее, действительно авторитет. ...

Вы изобретаете колесо: те, кто интересуется данным регионом, знают об этом достаточно давно.

Ищу видовые открытки до 1917 года.

Хранитель
Семьянин форума
100%

Сообщения: 701
Зарегистрирован:
Вс янв 02, 2011 11:50

Re: Українське козацтво на території Донеччини

▢ **Хранитель** » Чт янв 19, 2012 03:46

Краевед писал(а):

Хранителю.

Тему "Пушки" закроем. Предполагаю, Вы пользовались наработками Н.Шляхтиченко и об этом следовало сообщить читателям: не стоит делать "открытия", используя заимствованные наработки и выдавая их как свои, в надежде на то, что читателю никогда не попадет в руки первоисточник. Разумеется, иллюстрации - не исключение.

И здесь. Я уже писал <http://forum.gp.dn.ua/viewtopic.php?f=32&t=1118&p=39358#p39358>

Иногда верно поставленный вопрос уже является ответом

Козарлюга
Семьянин форума
100%

Сообщения: 2754
Зарегистрирован:
Вт янв 25, 2011 00:31

Re: Українське козацтво на території Донеччини

▢ **Козарлюга** » Пт янв 20, 2012 00:03

L.V. писал(а):

Ответов нет только там, где их не ищут.

Так, Пірко не шукав...

Козарлюга
Семьянин форума

Re: Українське козацтво на території Донеччини

▢ **Козарлюга** » Пт янв 20, 2012 00:07

Продовження:

До 1620 р. відноситься також і повідомлення про розпорядження царя видавати святогірському ігумену Єфрему з 12 старцями на рік по 12 четвертин жита та 12 четвертин вівса і по 10 крб. Хліб вони повинні були отримувати у Білгороді з царських житниць, а гроші у м. Валуйках з кабацьких і митних прибутків. Це дає підстави стверджувати, що офіційне визнання царським урядом Святогірського монастиря відбулося не в 1624 р., як вважає більшість

Сообщения: 2754
Зарегистрирован:
Вт янв 25, 2011 00:31

дослідників, а на 4 роки раніше.

Ці розповіді дозволяють зробити висновок, що на той час монастир не тільки існував як поселення, але й як духовний осередок, бо в 1636 р. ігумен Сімеон просив забезпечити монастир церковним приладдям, якого він позбувся внаслідок пограбування монастиря татарами в 1632 р. В той же час із наведених вище повідомлень випливає, що в районі Святих гір у найбільшій мірі чумаків приваблювали соляні промисли, на яких випарювали сіль не тільки місцеві монахи, мешканці Цареборисова, але й Лівобережної України та південних повітів Росії.

Найбільш докладно про це йдеться у зверненні до царя валуйчанина Поминка Котельникова. Побувавши влітку 1625 р. на Торі, він зазначав, що сюди щорічно влітку приїжджали за сіллю "охочі люди" з Білгорода, Оскола, Єльця, Курська, Лівен, Воронежа та Валуйок. Для попередження несподіваних нападів татар на промисли влаштовували різні укріплення, навіть розпочали зводити церкву. Він пропонував збудувати біля озер острог і направити для його охорони "ратних людей", а під прикриттям острогу завести казенні варниці, від яких державна казна матиме чималі прибутки, оскільки на промисли будуть приїжджати для купівлі солі "торгові люди" зі всієї України та з Півночі. Якщо навіть вони стануть самотійно виварювати сіль на казенних варницях, то за охорону від "різних людей" будуть давати в державну казну 10-у бочку солі. Поминко Котельников пропонував також відбудувати Цареборисів, вважаючи, що до нього з великою охотою переселяться валуйчани, оскільки в р. Осколі та в місцевих озерах багато риби, а в лісах звірів, від чого казна також матиме чималі прибутки .

Особливо активізувався процес заселення регіону у другій половині XVI ст. Сприяли цьому наступні фактори: сформування за дніпровськими порогами Запорозької Січі, в пониззях Дону - донського козацтва, їх спільна боротьба проти турецько-татарської агресії, починаючи з часів Д.Вишневецького (перебуваючи зі своїми козаками в 1559-1560 рр. на службі в московського царя, він не тільки захищав Подонців'я від татарських нападів, але й здійснив походи на Азов); масові втечі українських селян від феодалного наступу, а російських від розгулу опричнини в "Дике поле"; а також московської влади щодо посилення сторожової та станичної служби на південних рубежах Московської держави у відповідь на зухвалі набіги кримського хана на Москву і спалення її татарами у травні 1571 р.

З метою попередження таких несподіваних нападів та спустошень московський уряд змушений був розробити цілу систему заходів по зміцненню південних кордонів: будівництво та заселення укріплених міст на татарських шляхах, реорганізація станичної і сторожової служби - встановлення на південних рубежах (у тому числі на лівому березі Сіверського Дінця) постійних сторож, а козацькі станиці зобов'язані були заглиблюватися на територію Північного Приазов'я до витоків Торця, Кальміусу, Лугані й Міусу для спостереження за татарськими улусами і вивідування їх намірів та оперативного повідомлення про них воевод порубіжних міст з метою прийняття останніми заходів по врятуванню не тільки новозбудованих міст, але й їх мешканців від ординських погромів.

Згідно з розписом 1571 р. на лівому боці Сіверського Дінця встановлювалися: Коломацька, Обишкінська, Балаклійська, Савинсько-Ізюмська, Святогірська, Бахмутівська та Айдарська сторожі, під контролем яких перебували Муравська, Ізюмська і Кальміуська сакми; а станичники, що й далі формувалися в основному з путивльських та рильських козаків, зобов'язані були заглиблюватися в приазовські степи до витоків Орелі, Самари, Торця, Бахмуту, Лугані й Міусу, ведучи спостереження за татарськими улусами, що кочували на кримському боці Дінця .

Оскільки в краєзнавчій літературі часто під сторожами сприймається острог, то хотілось би уточнити, якими вони були в тогочасному розумінні. Найбільш чітку уяву про сторожі та їх функції дає "боярський приговор" (рішення Боярської думи від 16 лютого - за старим стилем) 1571 р. В ньому говориться, що на донецькі сторожі посилати "сторожей" з Путивля та Рильська з весни на 6 тижнів, з проїздом з 1 квітня, а перебувати їм на цих сторожах 6 тижнів з проїздом, щоб за тих 6 тижнів до Путивля чи Рильська повернутись. Сторожі повинні стояти у тих місцях, які їм визначать, і з тих місць без заміни не сходити. З весни сторожі зобов'язані були змінюватися через 6 тижнів, а восени - через місяць. В цілому термін сторожової служби тривав з 1 квітня до "великого снігу" . Правда, наступний боярський приговор від 18 лютого збільшив кількісний склад однієї сторожі з 6 до 8 чоловік, щоб вони могли пересуватися як у правий, так і в лівий бік від визначеного місця, міняючись по два чоловіка. Тому немає ніяких підстав підозрювати під сторожею укріплений форпост, як це сталося з Бахмутівською сторожею, від якої ще недавно вели початкову історію нинішнього м. Артемівська.

Згідно з розписом сторож князя Михайла Тюфякіна та дяка Матвія Ржевського 1571 р. донецькі сторожі виглядали таким чином: 5-а сторожа повинна була стояти сторожем на лівому боці Дінця, напроти Святих гір, а переїжджати їм направо вверх по Дінцю до гирла Осколу верст з 10, а наліво вниз по Дінцю через шлях малої переправи та через шлях великої переправи і Торський шлях аж до гирла Тору, верст з 30; а стояти їм, ховаючись в ущелині напроти Святих гір та в інших місцях, проїжджаючи не в одному і тому ж місці; 6-а сторожа Бахмутівська: її сторожі також повинні були стояти на лівому боці Дінця, а пересуватися наліво вниз по Дінцю через р. Красну та через Боровий шлях під Ольховий колодязь, верст з 15, а від Ольхового колодязя до гирла

Айдару два дні, а переправи татарської між гирлом Ольхового колодязя і Айдарм уже не було. Від Святогірської сторожі проїзду до Бахмутівської 1,5 дня, верст з 70. А Айдарська сторожа по "дозору" князя Михайла Тюфякіна і дяка Матвія Ржевського була ліквідована, оскільки воїнські люди нею не користувалися, тому що появилися на цьому шляху великі міста і фортеці .

Козарлюга
Семьянин форума
100%

Сообщения: 2754
Зарегистрирован:
Вт янв 25, 2011 00:31

Re: Українське козацтво на території Донеччини

□ **Козарлюга** » Пт янв 20, 2012 00:09

Продовження:

Не відмовлявся московський уряд і від послуг в охороні південних рубежів місцевих козацьких загонів, особливо часто згадуваних у другій половині XVI ст. в Подонціві. Про це свідчать численні згадки про козаків у московських джерелах. Так, у 1570 р., відправляючи свого посла Івана Новосельцева до турецького султана Селіма II, Іван IV передав через нього грамоту "на Донец Северский атаманам казацким и казакам", в якій цар обіцяв винагороджувати козаків за їх службу на користь Московської держави: "...есте нам послужили, а мы вас за службу жаловать хотим" . Новосельцева до Азова проводжали козаки Михайла Черкашеніна (очевидно, це прізвисько, що підкреслювало його походження з України), який орудував у цьому районі ще з часів Д.Вишневецького. Не виключено, що саме в районі Козацької пристані (нині селище Райгородок), яка часто згадується в джерелах XVII ст., були збудовані човни, в яких по Дінцю і Дону посольство було доставлене до Азова. У 1584 р. сином Івана Грозного Федором Івановичем місцевим козакам було відправлено селітру і свинець за похід проти кримчаків на Кальміус. У 1593 р. "товариство самарських черкас" в кількості 25 чоловік йшло для зимівки на Міус і зіткнулося на донецькій землі з кримським пашею Ахметом. У 1589 р. на Донець прийшли черкаси з Матвієм Федоровим, який за службу на полі вимагав у московського царя забезпечення заgonу продуктами, повідомляючи йому, що козаки голодують .

Варто також підкреслити, що з кінця XVI ст. значно активізувалися спільні дії запорозьких і донських козаків проти Кримського ханства. Так, у 1584 р. вони зруйнували збудоване в 1577 р. кримським ханом Адиль-Гіреєм білокам'яне місто на косі на захід від гирла Кальміусу, від якого, очевидно, коса і отримала нинішню свою назву - Білосарайська. Спільні дії донських і запорозьких козаків проти агресії Туреччини й Кримського ханства в Приазов'ї сприяли подальшому зміцненню взаємозв'язків між двома козацькими товариствами. Саме на кінець XVI - початок XVII ст. припадають відомості про функціонування пішого шляху через Донецький край із Запорожжя на Дон і потайного водного шляху з Дніпра до Чорного моря у випадку блокування турецьким флотом гирла Дніпра.

У 1861 р. дійсний член Одеського товариства історії та давнини Ф.Брун, посилаючись на "Опис України" Боплана, висловив думку, що потайний шлях проходив з Дніпра в Самару, з неї у Вовчу, а з Вовчої - у Кринку, праву притоку Міусу, останньою - в Азовське море і через Керченську протоку - в Чорне . В останній час цю версію настирливо відстоює П.Лаврів . Однак вона не може бути прийнята, бо в такому випадку від витоків Кринки до витоків Вовчої довелось би нести на плечах чи тягнути волоком чайки близько 40 км, а якщо погодитись з Лаврівим, то від витоків Міусу до витоків Вовчої - до 90 км. Правда, більш зручно було переходити з Міусу у Білу, притоку Лугані, через Лугань - у Сіверський Донець, Дінцем добиратися до правої його притоки Казенного Торця, а останнім вийти у праву притоку Вовчої - Солону. Але це надто довгий шлях.

Більш короткий і доступний шлях - це вихід з Вовчої до її лівої притоки Осикової, яка близько підходить до правих притоків Кальміусу Широкої (нині на ній багато дамб і ставків, у т.ч. і Донецьке море) і Береснігової . З таким шляхом погоджується зведення запорозьцями при гирлі Кальміусу на початку XVII ст., на місці венеціансько-генуезького форпосту XIV-XV ст. Адомахи - запорозького укріплення Домаха, що стала важливою базою як для рибальських промислів на Азовському морі, так і для козацького флоту у випадку блокування гирла Дніпра турецькими галерами . Нині з її існуванням не хочуть погодитися прихильники "указної концепції" заснування м. Маріуполя в 1779 р. на підставі грамоти Катерини II про відведення запорозьких земель під поселення виведеним восени 1778 р. О.Суворовим з Криму грекам, грузинам та молдованам.

Саме завдяки поживаленим зв'язкам запорозьких і донських козаків наприкінці XVI - початку XVII ст. на р. Вовчій, при витоках Кальміусу, Торця й Кринки та інших, появилoся чимало запорозьких пікетів, зимівників, які згодом переросли в села й міста Донеччини. Чи не найбільше скупчення запорозьких зимівників знаходилось при витоках Кальміусу, Кринки, Бахмуту, Кривого Торця та Вовчої. З розповіді запорозького полковника О. Шафрана, якому вдалося втекти з турецького полону і з донськими козаками дістатися в 1626 р. на Дону, а з Дону добиратися на Запорозьку Січ, впливає, що при витоках Кальміусу дороги розходились в різні напрямки: притримуючись р. Бахмут, можна було потрапити до Валуйок, Торця - на соляні промисли на Торі, Вовчої-Самари - на Січ. Тому не дивно, що саме на цих річках було зосереджено найбільше запорозьких пікетів та зимівників, у першу чергу на Вовчій, де запорожці утримували свої чайки для виходу потайним шляхом в Азовське, а відтак - в Чорне море. Тому й не дивно, що саме на вказаних річках в найбільшій мірі спостерігався у XVIII ст. процес переростання запорозьких зимівників у села .

Справі подальшого зміцнення обороноздатності південних рубежів, координації дій усіх прикордонних загонів повинно було служити закладення за вказівкою Бориса Годунова в 1599 р. м. Цареборисів при злитті Осколу з Сіверським Дінцем (нині с. Червоний Оскол Харківської області), в 1600 р. – Бельська на Айдарі. Відправляючи воевод С. Альфьорова і Б. Бельського з людьми для будівництва міста біля Ізюмського "перевозу", Борис Годунов наказав їм запросити до себе отаманів і "кращих козаків" з Дінця, Осколу й оголосити їм, що цар велів віддати їм ці ріки, щоб вони там жили у своїх юртах і володіли всіма угіддями "безданно і безоброчно", виконуючи "государеву службу". Тим, хто погоджувався служити московському цареві, була обіцяна, крім звільнення від повинностей, "грошова і хлібна платня". Все це дозволяє стверджувати про наявність певного постійного населення у Середньому Подонціві наприкінці XVI – початку XVII ст., про формування тут місцевого козацтва, яке московський уряд намагався використовувати для захисту південних рубежів від раптових вторгнень орд кримського хана.

Немаловажну роль у подальшому просуванні українського і російського населення в другій половині XVI в. на територію Середнього Подонців'я мали успішні спільні походи запорозьких і донських козаків на кримські містечка в пониззях Дніпра і на Азов. Вони не тільки відтіснили татарські улуси з межиріччя Дону і Дніпра, але й значною мірою сприяли заселенню цих територій українським і російським населенням. Необхідно зазначити, що найбільше на цій території вихідців з Лівобережної України та сусідніх районів Росії приваблювало межиріччя Сіверського Дінця і Тору (Казенного Торця), де знаходились соляні озера, що, як вважають деякі дослідники, ще зі скіфських часів використовувалися для видобування солі. Наприкінці XVI ст. сюди за сіллю посілали своїх людей не тільки Альфьоров і Бельський, але й добували тут її і монахи Святогірського монастиря.

На початку XVII в., у "смульні роки" іноземної інтервенції і селянської війни в Росії, кримська орда розорила Цареборисів, прийшла в цілковитий розлад сторожова та станична служба, а в зв'язку з цим і ослаб вплив на цю територію і Московської держави, зате зріс вплив запорозького і донського козацтва в заселенні краю. На початку XVII ст. в двох місцях на р. Вовчій згадуються пристані для укриття запорозьких чайок, на яких козаки виходили до Азовського моря і добиралися не лише до південного берега Криму, але й до Стамбула й Синопа. На середину XVII ст. усе Північне Приазов'я фактично опинилося під контролем Запорозької Січі, про що свідчать не тільки згадки про дії козаків у різних місцях краю, але й запорозькі зимівники, пікети, встановлені на найважливіших шляхах; повідомлення про спільні походи запорозького козацтва з донським не лише до кримських берегів, але й до Туреччини; переходи із Запорожжя на Дон і, навпаки, численних козацьких загонів; виходи запорожців потайними шляхами у Азовське море у випадку блокування турками гирла Дніпра.

Поселення донських козаків згадуються в переважній більшості на лівому боці Дінця. На заході вони доходили до річки Жеребця. На правому боці Дінця основним постійним поселенням залишається Святогірський монастир, угіддя якого простягалися по обидва боки ріки, починаючи від гирла Осколу до Жеребця і Бахмуту.

Re: Українське козацтво на території Донеччини

📄 [Козарлюга](#) » Пт янв 20, 2012 00:10

Продовження:

Незважаючи на часті набіги кочівників, святогірські ченці не тільки самі продовжували облаштовуватися в крейдяних печерах, але й надавали охоче притулок полоненим, що втікали з Криму, та чумакам, які приїжджали на торські озера за сіллю. Перш за все вони на паромі перевозили їх через Донець, збираючи з них відповідне мито, за рахунок чого, як свідчили пізніше монахи, й утримувався в основному монастир. Крім того, розташування монастиря дозволяло ченцям вести спостереження за татарськими переправами на Дінці, збирати відомості про пересування татар від перевезених на поромі чумаків і передавати їх воеводам сусідніх московських міст. Тому, як видно, царський уряд не тільки видав у 1624 р. монастирю грамоту на закріплення за ним усіх угідь, які привласнили собі монахи, але й призначив видавати їм з державних прибутків "грошову та хлібну плату", а через якийсь час установив у монастирі заставу, що обслуговувалася "служивими людьми" південних міст Московської держави. Сталося, очевидно, це після того, як у 1627 р. ногайці розорили Святогірський монастир, забравши до полону усіх монахів. Саме на той час і припадає чимало відомостей про козацькі зағони, що діяли в межах Подонців'я. То ж не дивно, що в 1637 р. запорозькі та донські козаки наважились взяти штурмом Азовську фортецю і звернутися до російського уряду за підтримкою, однак царський уряд, боячись конфлікту з Туреччиною, не надав їм такої підтримки, і козаки в 1642 році вимушені були залишити ненависний їм Азов.

За різними повідомленнями, найбільш численними серед місцевих козацьких загонів були: загін В.Рябухи, який згодом очолив С.Забузкий (його польська шляхта хотіла бачити на місці Б.Хмельницького, тому не дивно, що під час битви під Пилявцями він перейшов на бік польського короля), та Г.Торського (допускаємо, що це прізвище, яке вказує на місце перебування загону). У листах валуйському воеводі від 7 і 12 червня 1642 р. (відправлені з Тору) він

Козарлюга
Семьянин форума
100%

Сообщения: 2754
Зарегистрирован:
Вт янв 25, 2011 00:31

називав себе полковником. У 1647 р. його загін налічував до 2 тис. чоловік. Поводився Торський досить незалежно, хоча до московського уряду ставився лояльно. При гирлі р. Казенний Торець в багатьох джерелах XVII ст. згадується козацька пристань. Її наявність підтверджується величезною кількістю виявленої за останні роки козацької кераміки та інших речей. Наведені вище та інші відомості дозволяють стверджувати, що українське козацтво в першій половині XVII ст. тримало під своїм контролем лівий бік Дінця до гирла р. Чорний Жеребець, а на правобережжі - від р. Коломаку аж до Дону.

Джерела повідомляють не тільки про напади місцевих козаків на татарські загоны, що названими вище шляхами здійснювали напади на Слобідську Україну та південні повіти Росії, але й про факти пограбування ними кримських і московських послів на Торській переправі, в районі нинішнього м. Слов'янська, купців, що добиралися Дінцем з Азова на Україну. Все це та наявність соляних промислів, які в першій половині XVII ст. забезпечували сіллю не тільки Лівобережну Україну, але й південні повіти Московської держави, й спонукало московський уряд у 1645 р. зобов'язати новостворений Чугуївський козацький полк збудувати при Торській переправі острожок і нести в ньому постійну сторожову службу від настання весни й до першого снігу. Але вже в листопаді 1646 р. московський цар Олексій Михайлович наказав негайно розшукати козаків, що передчасно покинули острожок на Торі, покарати їх батогами і відправити назад добувати визначений їм термін сторожової служби.

В тому ж році була дана царем вказівка козацькому отаманові Протасєву, який супроводжував до Торської переправи кримських послів, підібрати на Торі місце, де можна було б збудувати "жилой город". В ньому передбачалося поселити вихідців з Правобережної України, що виявили бажання поселитися в межах Російської держави.

Оглянувши місцевість, Протасєв дійшов висновку, що найбільш придатна для побудови міста місцевість у межиріччі Сіверського Дінця та Тору, поблизу Маяцького озера, оскільки поруч знаходився Маяцький ліс, а в Дінці - прекрасна питна вода, в той час як вода в р. Тор була солонувата. Протасєв у своєму звіті також повідомляв, що в районі Маяцького озера достатньо землі для забезпечення майбутніх мешканців міста ріллею та сінокосами. Правда, під час обстеження межиріччя Сіверського Дінця та Тору Протасєвим на його загін напали місцеві козаки і змусили покинути цю територію.

Незважаючи на це, 12 квітня 1648 р. білгородському воєводі була направлена царська грамота, згідно з якою йому доручалось укомплектувати з дітей боярських, козаків, станичників, гарматників порубіжних міст (Білгорода, Курська, Лівен, Єльця, Орла, Оскола, Єфремова, Черні) спеціальний загін в 500 чол. (300 кінних і 200 піших), забезпечити їх усім необхідним інвентарем і 5-ма піщальми та продуктами і відправити на Тор (на 8-ми судах з Цареолексієва, Оскола та Білгорода) для побудови міста. Загальні витрати на побудову міста визначалися в 30,5 тис. крб. Однак, отримавши царську грамоту, воєводи названих міст звернулися до царя та Боярської Думи з проханням відмінити це розпорядження, мотивуючи тим, що нікого направляти на Тор в цьому році, оскільки в самих порубіжних містах неспокійно та відсутні необхідні кошти на спорядження експедиції.

30 квітня це питання обговорювала Боярська Дума, яка прийняла рішення "не відправляти в цьому році людей на будівництво міста на Торі", мотивуючи відміну царського указу не лише труднощами укомплектування експедиції та забезпечення її усім необхідним, але й подіями Визвольної війни на Україні, що не уможливили перехід українського населення в межі Росії й поселення його в новозведеному місті. Таким чином перша спроба Московської держави побудувати укріплене місто на правому, тобто контрольованому українськими козаками боці Сіверського Дінця у 1648 р. зазнала невдачі. Однак вона не збентежила московські владні кола, які в другій половині XVII ст. значно активізували цей процес. У першій половині XVII ст. за наказом царського уряду

для прикриття Білгородської лінії лише на лівому боці Дінця було засновано ряд поселень. Серед них виділялися Осиновий острог (1637 р. 🤔), Білолуцьк на Айдарі.

Таким чином, розширення і зміцнення Польсько-Литовської та Московської держав, війни, котрі вони вели між собою за українські землі, посилення феодальної експлуатації селянства і міських низів спонукали останніх до втечі на окраїни цих держав, тобто в "Поле", що сприяло виникненню запорозького і донського козацтва, народній колонізації Подонців'я, появі перших постійних поселень як на лівому, так і правому боці Сіверського Дінця.

Re: Українське козацтво на території Донеччини

📄 [Козарлюга](#) » Пт янв 20, 2012 00:11

ВИСНОВКИ

Зібрані й систематизовані в книзі факти з історії заселення Донеччини XVI-XVIII ст. дозволяють виділити в цьому процесі з урахуванням характеру й результатів наступні періоди: XVI -- перша половина XVII ст., друга половина XVII - початок XVIII ст., середина XVIII ст., остання чверть XVIII ст.

На першому етапі основна роль у формуванні постійного місцевого населення належала українському та донському козацтву. Починаючи з другого

Козарлюга
Семьянин форума

100%

Сообщения: 2754
Зарегистрирован:
Вт янв 25, 2011 00:31

десятиріччя XVI ст. виштовхнуте з насиджених місць під час польсько-литовської війни за Сіверщину її населення проникає на територію Дикого поля на перших порах з метою промислової діяльності, а згодом поступово переходить до осілого життя. Найбільш раннім проявом осілості на території краю був Святогірський печерний монастир. З середини XVI ст., у зв'язку з організацією Запорозької Січі та походами Д.Вишневецького разом з російськими військами на укріплені міста Кримського ханства в пониззях Дніпра, Азов, регіон все більше опиняється під впливом українського і донського козацтва, яке поступово відтісняє з регіону кримських та ногайських татар, розставляючи вздовж шляхів, якими запорожці добиралися на Дон, а донські козаки на Запорожжя, сторожі та пікети. Згодом вони переростають в зимівники, а ті - в слободи та села. На початку XVII ст. на потайному водному шляху (Дніпро-Самара-Вовча-Кальміус), яким запорожські і донські козаки користувалися для виходу в Чорне море під час блокування турецьким флотом Дніпровського лиману, при гирлі Кальміусу, на місці венеціансько-генуезького форпосту Адомаха, запорожці збудували свій укріплений пост на узбережжі Азовського моря і назвали його Домахою. Таким чином вони поширили свій вплив на територію не лише Подонців'я, але й північного Приазов'я. З українських козаків у XVI ст. здебільшого формувалася сторожова і станична служба Московської держави, що інформувала через воєвод порубіжних міст центральну владу про наміри кримських і ногайських татар.

У 40-х рр. XVII ст. соляні промисли на р. Торі, які забезпечували сіллю населення не тільки Лівобережної України, але й південних повітів Московської держави, все більше починають привертати увагу царського уряду. У 1645 р. за наказом царя козаки Чугуївського полку при Торській переправі збудували острожок і зобов'язані були виставляти з весни й до першого снігу поперемінно по 20 чоловік, а в квітні 1648 р. московський цар розпорядився побудувати на Торі містечко і поселити в ньому українців, котрі, рятуючись від наступу феодалного гніту, стали переселятися в межі Росії. Однак події національно-визвольної війни під керівництвом Б.Хмельницького та міські бунти в південних містах Росії, з яких козаки та служили люди повинні були будувати містечко на Торі, не дозволили цього зробити.

Другий етап характеризується поєднанням стихійної народної колонізації із заходами Росії по зміцненню свого впливу в регіоні. Народна колонізація особливо посилилась після Андрусівського перемир'я, за яким територія України була поділена по Дніпру між Польщею та Росією. Повернення польської шляхти у свої маєтки на Правобережній Україні спричинило масовий перехід учасників національно-визвольної війни на Лівобережну Україну і в межі Росії. Царський уряд вирішив скористатися цим для заселення новозбудованих міст на шляхах, якими татари досягали центральних районів Росії, у тому числі й міст, що будувалися за його розпорядженням в Подонців'ї і повинні були служити прикриттям її центральних районів.

Уже в 1656 р. вихідцями з Правобережної України було відновлено зруйнований татарами на початку XVII ст. Цареборисів, зведений в 1599 р. для координації дій прикордонної служби Московської держави і прикриття Ізюмського шляху. В 1660 р. вийшов царський указ про поселення на Торі "черкас", що виявили бажання перейти на службу до Московської держави. Однак віправлена з Білгорода на Тор спеціальна експедиція з 676 черкасами через неоперативні дії її керівництва цього завдання не виконала. Повідомлення керівника експедиції, що після прибуття на Тор вони "окопались", дозволяє стверджувати, що там не було ніяких укріплень. Лише влітку 1663 р. на Маяцькому городищі було споруджене перше на правобережжі Дінця укріплене містечко і поселено в ньому вихідців із Слобідської України, що формувалась у той час в межах Російської держави з черкас на умовах козацького самоврядування.

Під прикриттям Маяцького острога в 1664 р. на Торі завели казенне солеваріння і утримували охорону та спеціалістів по обслуговуванню варниць. Оскільки Маяцький острог, який знаходився біля 5 верст від соляних варниць, не міг бути надійним притулком для солеварів від нападів татар, то в 1676 р. вирішено було збудувати містечко Соляне (Тор - з 1784 р. Слов'янськ) й поселити в ньому черкас. Однак і після зведення Торського острогу загроза нападів не зникла, тому за розпорядженням російських співправителів Івана й Петра в 1684 р. розпочалося будівництво цілої системи укріплень від Сіверського Дінця по Голій Долині до Сухого Торця, по його лівому березі й Казенному Торцю до впадіння останнього в Донець, щоб захистити всі збудовані в межиріччі Дінця і Тору поселення, соляні промисли та Святогірський монастир. Так звана Торська укріплена лінія була своєрідним продовженням зведеної слобідськими полками в 1679-1681 рр. Ізюмської, що поклати початок формуванню Ізюмського слобідського полку, до якого згодом і приписали всі згадані поселення. В ході її будівництва при старій козацькій пристані на Торі збудували укріплене містечко, яке назвали просто Городок, а з початку XVIII ст. за ним закрплюється назва Райгородок.

Ріст чисельності населення на Слобідській Україні в південних повітах Росії збільшував попит на сіль і місцеві солепромисловці відшуковують соляні джерела в різних місцях регіону. Оскільки ропа бахмутських соляних джерел виявилася найбільш якісною, то після зруйнування в 1697 р. татарами соляних варниць і частково острога на Торі спонукали місцевих солеварів і маячан переселятися на р. Бахмут. В 1701 р. тут уже згадується слобода, а в 1702 р. вони звернулися до Петра I за дозволом побудувати острог. Очевидно, поки в державних установах виясняли, що за люди поселились на Бахмуті, то при черговій перевірці навесні 1703 р. виявилось, що там уже знаходились не тільки соляні варниці, але й острожок, що поклав початок місту Бахмуту (нині Артемівськ). З кінця 1708 р., зі створенням Азовської губернії, Бахмут став центром одноіменного повіту, до якого увійшли усі населені пункти Подонців'я від Айдару до Осколу, а в 1713-1738 рр. -- прикордонним містом між Росією і Туреччиною.

Перенесення російсько-турецького кордону в 1713 р. з узбережжя Азовського моря на Азовсько-Донецько-Дніпровський вододіл, а з нього в межиріччя Самари й Орелі негативно позначилось на заселенні краю. Незважаючи на численні заходи російського уряду по зміцненню на цій ділянці кордону, особливо міст Бахмут і Тор, до початку 40-х рр. відмічалось, особливо у Бахмутській провінції, скорочення чисельності населення. І лише після повернення в межі Росії запорожців, її переможної війни 1735-1739 рр. з Туреччиною і повернення кордону на узбережжя Азовського моря намітилось більш активне заселення регіону.

Щоб більш надійно забезпечити південні кордони в середині XVIII ст., царський уряд не тільки зводить на південних рубежах нові оборонні лінії, але й укріплює старі міста, в тому числі Бахмут і Тор. Вздовж кордону розміщує військові поселення, які він формував не тільки з служилих людей центральних районів Росії (однодвірців), але й з іноземців, що мали досвід збройної боротьби проти турецько-татарської агресії. Так, в 1754 р. між Бахмутом і Луганню появилось військово-землеробське поселення Слов'яносербія. Однак, оскільки воно не виправдало всіх сподівань уряду щодо прискорення заселення регіону, було розроблено в 1764 р. спеціальний план заселення Слов'яносербії, який передбачав роздачу незаселених земель у приватне володіння служилого дворянства, але й надавав дворянство тим, хто поселить на відведених йому землях 300 і більше чоловік. Зрозуміло, що це стимулювало заселення краю. Особливо активізувався він в останній чверті XVIII ст., тобто на четвертому етапі, у зв'язку з масовою роздачею запорозьких земель після ліквідації Нової Січі.

Якщо в 1777р. на території краю числилось 114 поселень, то через 20 років їх було вже враховано 493, серед яких 383 складали приватновласницькі. Найбільша кількість сіл належала місцевій чиновницькій та військовій верхівці: Шабельським, Прерадовичам, Шевичам, Штеричам, Міоковичам та ін. Поруч з ними мали тут цілі земельні латифундії, лісові та млинові "дачі" відомі такі особистості, як Григорій Потьомкін (йому Катерина II віддала секуляризовані села Святогірського монастиря), генерал-поручик Текелі, під керівництвом якого була зруйнована Нова Січ, відомий консультант графа Потьомкіна Фалєєв, генерал-прокурор В'яземський, представники відомих в Росії дворянських родин — Трубецькі, Толсті та ін., в селах яких нараховувалось по декілька тисяч кріпаків. Переважну більшість з них складали вихідці з різних районів України, в тому числі й колишні запорожці, які при роздачі запорозьких володінь приватним особам отримували від них здебільшого на 10-12 років звільнення від всяких повинностей. Крім українців, уряд всяким чином намагався поселити тут служилих росіян, створюючи в регіоні цілі однодвірські та розкольніцькі слободи.

Незначну частину складали іноземні поселяни. Найбільше їх проживало в межиріччі Бахмута та Лугані, тобто в межах організованої урядом в 1754 р. Слов'яносербії, заселеної, крім українців, вихідцями з Балкан. Численну групу складали переселені до Азовської губернії наприкінці 1778 р. кримські християни (греки, вірмени, грузини та молдавани). Тому не дивно, що уже наприкінці XVIII ст. населення регіону представляли понад 30 етносів, серед яких у 1779 р. українці складали понад 61,3% від загальної чисельності населення. За ними йшли росіяни (20,5%), греки (7,3), вірмени (6,1), молдавани (2,5), а на решту припадало трохи більше 2% від загальної кількості населення краю.

Козарлюга
Семьянин форума
100%

Сообщения: 2754
Зарегистрирован:
Вт янв 25, 2011 00:31

Re: Українське козацтво на території Донеччини

Козарлюга » Пт янв 20, 2012 00:16

ЗА Й. ГЮЛЬДЕНШТЕДТОМ (1774 р.) та іншими джерелами

Опис Святогірського монастиря і містечок Маяки, Райгородок та Слов'янськ

Святогірський монастир

"...Правый берег Донца в этом месте очень крут и представляет меловой кряж вышиною сажней в 40. Сверху идет узкая очень крутая дорога к Донцу, на берегу которого у подножия крутых гор лежит Святогорский монастыр. Монастырские владения, состоящие из двух церквей и дома, в котором живет архимандрит с остальными монахами, окружены четверугольной стеной, каждая сторона которой имеет шагов 60. Над рекою в нескольких стах шагах выше монастыря меловой кряж образует несколько отвесных, голых, неровных пирамидальных вершин; оне являются почти самыми высокими во всем кряже и достигают саженой 30 над поверхностью воды. Между ними построена небольшая часовня, одна половина которой вырублена в меловом кряже, а другая — пристроена из кирпича. Около этой часовни в меловом кряже вырублены кельи и глубокие ходы. Кроме них, около церкви начинается подземный ход, по которому можно спуститься в нижний монастырь. Этот, вырубленный в меловом кряже, ход довольно крут и имеет саженой 200 длины. Наружный же ход из монастыря в верхнюю часовню еще круче. До построения монастыря монахи находили убежище против нападений татар в подземных кельях. С тех же пор, как Федор Шиповский (Шидловский —

В.П.), начальник Харьковского полка, построил около 100 лет тому назад монастырь, окруженный стеной, монахи находились в большой безопасности от татар. Около монастыря через Донец построен мост на сваях, имеющий около 33 саж. длины и незаливаемый водой..."

Маяки

"...Этот городок лежит на правом берегу Донца в низменности, окруженной отлогими холмами, имеющими саженой 20 вышины. Городок невелик и неправильно построен; он окружен сухим рвом и частоколом. Состоит приблизительно из 100 плохих домов, построенных на малороссийский лад. Жители принадлежат частью к Изюмской провинции Слободской губернии, частью к Бахмутской провинции Новороссийской губернии. К Изюмской провинции принадлежат 357 душ мужского пола, платящих подушную подать; из них набираются рекруты в Изюмский гусарский полк. К Бахмутской провинции принадлежат около 50 пикинеров и почти столько же однодворцев. У Маяков через Донец построен мост саженой в 50 длины..."

Райгородок

"...В 10 верстах от Маяков вниз по Донцу, на правом его берегу, лежит городок Райгородок. Он немного больше Маяков. Построен же и укреплен, как Маяки. Населен он малороссиянами, принадлежащими к Слободской губернии..."

Слов'янськ

"...Город этот лежит в ровной долине в балке, по которой протекает река Торец, в 2-х верстах на север от его левого берега между пятью солеными озерами, окружающими город с запада, севера и востока; с южной и восточной стороны эти озера соединяются соленой речкой Калантаевкой. Эта речка берет начало в северо-западном углу города и принимает в себя воду из 4-х озер, носящих теперь следующие названия: Косое, Слепое, Старомайданное, Червонное и Кривое. Отсюда она течет саженой 400 на юг, затем почти 2 версты на восток, принимает канал, отводящий соленую воду из пятого озера Маяцкого, течет еще версту на ZO (юго-восток — В.П.) и впадает затем в Торец с левой его стороны, приблизительно в 6 верстах выше впадения последнего в Донец. Эта речка имеет всего несколько шагов ширины и теперь вследствие сухого лета пересохла; сильно высохли и соляные озера, так что вода из них почти совсем не стекает в речку. В нескольких стах шагах влево от нея, между большим озером Маяцким и рекою Торцом лежит 8 небольших озер, которые теперь почти совсем высохли. Около них видна сухая каналобразная низменность, заливаемая весной Калантаевкой. Между озером Кривым и Калантаевкой расположено 6 небольших луж, отстоящих друг от друга на несколько шагов: оне представляют остаток колодцев, из которых здешние жители некогда доставали разсол и около которых производили выварку соли, бывшую прежде вольной. Колодцы, из которых теперь достается разсол, находятся на левом берегу речки Калантаевки в нескольких стах шагах ниже ее источника, между озерами Червонным и Старомайданным; их — пять...(далі подається опис колодязів, які були з'єднані між собою системою труб, по яких ропа подавалася на сковороди до варниць; варниць було дві, кожна з соляним магазином, де зберігалася сіль — В.П.). Вместе с караульной и лесопильней они занимают продолговатый четырехугольник, имеющий около 120 саженой длины и около 45 саж. ширины, По углам он укреплен частью частоколом, частью земляными батареями. Южная и западная стены укрепления соляных варниц составляют в то же время часть городского укрепления, имеющего около 1300 сажней в окружности. Оно неправильно и состоит частью из частокола, на болотистых же местах из рогаток. Во время настоящей войны построено несколько правильных земляных батарей и бастионов, работы над которыми еще не окончены. В укреплении находится около 40 пушек и 2 роты гарнизонных солдат. В крепостных верках (стенах — В.П.) сделано четверо ворот: Бахмутския, Изюмския, Маякския и Солеварския... Большая внутренняя часть крепости затопляется весной сильно разливающимися озерами. Прежде после разлития в крепости на целый год оставались лужи, что делало город очень грязным, а воздух — нездоровым; теперь же все лужи засыпаны.

Прежде крепостные верки обнимали большее пространство; именно тянулись до восточной стороны озера Кривого, так что в них входили и старые колодцы. В центре в то время стоял так называемый замок, находящийся тепер в северо-восточном углу. Замок представляет четырехугольник приблизительно в 50 кв. саж., окруженный частоколом, а по углам имеющий батареи; в нем хранятся военные снаряды. Недалеко от замка стоит одна церковь, около главного колодца — другая. Домов в городе насчитывается около 150; все они очень плохо построены. Лавок немного; в них ведется мелочная торговля. На восток и на запад от укрепления лежат предместья, состоящие приблизительно из 200 домов. Крепость и гарнизон находятся под начальством коменданта, подчиненного киевскому обер-коменданту...

Жители — малороссияне. Большая часть их принадлежит к Изюмской провинции и подчинена магистрату. Некоторые присоединились к Луганскому пикинерному полку, следовательно принадлежат к Бахмутской провинции и находятся под начальством пикенерского офицера... Третью часть жителей составляют солевары: их насчитывается около 80 семейств. Принадлежат они к Бахмутскому ведомству соляных дел и находятся под начальством капитана, которому поручено надзор за здешним соляным производством, и который назначается соляной конторой.

Южную половину крепости окружает на некотором расстоянии старый земляной вал, составляющий продолжение уже не раз замечанного мною. Ров его

обращен на юг. Вал этот начинается от правого берега Донца в 5-ти верстах выше Изюма. Идет несколько верст паралельно речке Голой Долине, сюда же приходит с западной возвышенности; направляется затем к левому берегу Торца, котораго и достигает в 2-х верстах на юг от крепости, и идет далее до Донца паралельно Торцу то по правую, то по левую его сторону. Таким образом, этим рвом окружено пространство по правому берегу Донца, имеющее около 10 верст в ширину и 50 верст в длину. Вал этот не представляет сплошной линии, но часто прерывается лесами и балками...(мова йде про т.з. Торську укріплену лінію, про яку йшлося в описі Райгородка — В.П.).

В нескольких стах шагах на юг от соляных варниц вал пересекается каналом, имеющим 2 добрых версты длины, и проведенным от Торца к варницам. Ширина его около 2-х саженьей. Проект этого канала, как говорят, был разработан покойным надворным советником Юнкером, чтобы привозить водой к самым варницам дрова из Торца, куда они сплавлялись из Донца. Но проект этот не был осуществлен: сооружение канала было прекращено вследствие угрожавшего наводнения города и соляных озер...

Тем же Юнкером были устроены вышеупомянутые колодцы, водоподъемные машины и соляные варницы...

Соляная варница Юнкера имеет около 24 саженьей длины и около 4 саженьей ширины. Высота стен ее около 8 футов, высота же крыши около 2 саженьей. В одной из продольных стен сделано 3 двери обыкновенных размеров: одна дверь посреди здания, остальные две по бокам его на одинаковом расстоянии от средней двери и от концов здания. Между дверьми сделано по два окна, а между концами здания и крайними дверьми — по окну. Таким образом, всего 6 окон. В стене между каждыми двумя окнами футах в 6 от земли сделаны горизонтальные отверстия в 1,5 сажени длины и в полфута ширины. Против них в противоположной продольной стене сделаны отверстия сверху донизу также в 1,5 сажени длины. Эти отверстия в случае нужды могут забираться досками. Посреди поперечных стен варницы сделаны отверстия такой же величины. Против каждой двери продольной стены внутри варницы стоит каменная печь; таких печей три. По направлению ширины варницы они имеют 1,5 сажени, по направлению же длины ее только 6 футов. Снизу печи при каждой продольной стороне ее находится по 2 трубы, отстоящих друг от друга на 4 фута. 4 трубы каждой печи соединяются над печью в одну, идущую к крыше. Против каждой двух труб устроена топка, углубленная в землю на 3 фута; она одинаковой величины с солевойной сковородой, стоящей на ней, т.е. имеет 2 кв. саж. Топка имеет для вбрасывания отверстие приблизительно в 3 кв. фута, сделанное против отверстий печи и закрываемое железными дверцами; под дверцами топки находится зольник. Топочная решетка сделана из кирпича. Бока топки закруглены и сверху плотно прилегают к солевойной сковороде; все щели тщательно замазаны, чтобы не терялся жар. Сковороды выкованы из листового железа; величина их около 2-х кв. саж., а глубина почти фут. Для того, чтобы они не лежали всей тяжестью на топке, они подвешиваются на 9 крюках, прикрепленных к дну сковороды и к поперечным балкам здания. В 3 футах над сковородой начинается труба, сделанная из тонких досок. Она выходит, немного суживаясь, на 2 фута поверх крыши и прикрывается особой небольшой крышей. По этим трубам поднимаются с поверхности сковороды водяные пары. Около каждой сковороды у продольных стен варницы стоит ящик приблизительно в 2 саж. длины, 3 фута ширины и 3 фута глубины, постепенно суживающийся к дну и имеющий посредине отверстие; этот ящик называется садовницей. В него сыпается с сковороды мокрая соль. Она лежит в нем 12 часов, до тех пор, пока не стечет вся жидкость, называемая старухой или коренным разсолом, в ящик, поставленный в землю под отверстием и называемый старушницей..." (26).
Описи окремих поселень кінця XVIII ст.

Город Бахмут

Дворов - 252, мужчин - 322, женщин - 295. Под усадьбами 174 дес. земли. Расположен по обоим берегам р. Бахмут на низком месте. Через реку два деревянных моста. В том городе публичные строения: земляной крепостной вал с бастиянами. При оном цитадель, в середине которой два земляные погреба (1-й - пороховой, 2-й - для денежной казны), магазин для хлеба (склад из запасом зерна - В.П.), цехгауз для хранения огнестрельного оружия и деревянные казармы. Из казенных строений в крепости находится комендантский дом, комендантская канцелярия, присутственные уездных судов места, деревянный амбар для соли, каменный погреб для денежной казны, купеческий деревянный гостиный двор, каменная соборная церковь о трех крестах, 2-е - деревянные. В предместьи города деревянных церквей три...

В оном городе жители купцы имеют свой торг не на одном своем, но и в других городах разными шелковыми, шерстяными и пушными товарами, закупают разную скотину, а некоторые упражняются в хлебопашестве. Торговые дни в том городе бывают в воскресенье и пятницу. Ярмарков в городе два: 1-й - в День Петра и Павла, 2-й - в Рождества Богородицы, на которые прибывают с разных городов с товарами, пригоняют лошадей и рогатую скотину.

Градские женщины упражняются в домашнем рукоделии.

Водою тот город недостаточен, в рассуждении, что в Бахмуте вода соленая, жители пользуются водою из колодцев. Рыба в той речке ловится: щука, лини, караси, плотва...

Город Донецк

Дворов - 106, мужчин - 214, женщин - 215, усадебной земли - 50 десятин. Оной город по соединении Новороссийской по соединении с Азовской губернией при разграничении уездов в 1784 г. по высочайшему императорскому указу назначен вновь, а прежде именовался селом Подгорным. На правой стороне

реки Северского Донца и озера Подгорного на возвышенном и ровном месте. В нем по новости публичных строений нет. Церковь - деревянная, Купечества по новости города нет. Жители упражняются в хлебопашестве.

Река Северский Донец в летнее время бывает от 6 до 15 футов. По ней в полулю воду могут ходить небольшие баржи с хлебом, пеньюкою, дегтем, горячим вином и прочими товарами. Также и лес доставлять можно в Черкасск, Нахичевань и Таганрог.

Город Славянск

Дворов - 526, мужчин - 442, женщин - 491, под усадьбами 350 десятин земли.

Расположен город на левой стороне Казенного Торца и по обе стороны р. Колонтаевки при соляных озерах.

В том городе публичные строения: земляной вал обветшалой из крепостным строением. В оном для хранения казны земляной погреб, цехгаузы для артллерии и снарядов. Церковь каменная соборная о двух престолах..., приходская - деревянная...

В том городе малой части купечества, торги имеют и в других ближних городах шелковыми, шерстяными товарами... Поселяне хлеб пашут и платят поземельный оклад. Женщины упражняются в домашнем рукоделии.

При городе кирпичный завод - 1, мельниц ветряных - 5.

Слобода Маяки

На правом берегу Северского Донца... В ней церковь деревянная во имя Покрова пресвятой Богородицы. При слободе выстроены четыре ветряных мельницы казенных обывателей. Здесь же чрез реку сделан деревянной мост. В сей слободе в году один ярмонок - 1-го октября (по новому стилю 14 октября), на Покрова пресвятыя Богородицы, который продолжается 2 дни. На оной приезжают жители соседних селений с разными сельскими изделиями и продуктами, а из заштатного города Славянска купцы и мещане с мелким красным товаром.

В слободе Маяках казенных обывателей: 623 муж. и 630 жен. Помещичьих крестьян: капитанши Кошевской - 30 -" и 28 -"-поручика Кошевского - 10 -" и 11 -"- губернского секретаря Кошевского - 6 -" и 5 -"- Екатерины Кошевской - 7 -" и 6 -"-

Слобода Райгородок с хутором Подымовским

Казенных обывателей и чрезполосных владельцев подпоручика Ивана Степанова сына Адамова. На левой стороне Торца.

В ней церковь деревянная во имя архистратега Михаила. При сей слободе вниз по течению Торца состоит несколько крестьянских усадеб помещика Адамова под названием деревни Райгородской. Здесь выстроен господской деревянной дом. На означенной речке мучная мельница о 8-ми поставах, действующая во весь год, кроме полой воды. С ней помол собирается в год до 250 четвертей. Здесь же выстроена и винокурня о 2-х котлах, на коей высиживается вина (водки - В.П.) до 100 ведер.

Хутор Подымовский также состоит в самой слободе в двух усадьбах и заведений никаких не имеется.

Дача (земли - В.П.) той же слободы и хутора простирается по обе стороны Торца и Северского Донца. Под поселением - 308 десятин, пашни - 4992 дес.

сенокосу - 4700 дес.

лесу - 2000 дес.

неудобий - 2813 дес.

Всего дворов - 258, мужчин - 1032, женщин - 1038, земли - 14813 дес.

Село Прелесное, оно же и Веселое

Владение статского советника Василия Васильевича Бантыша. Лежит на правой стороне р. Сухого Торца при овраге Клиновом. В нем деревянная церковь во имя святителя Василия Великаго, господской жилой дом. При нем регулярный сад, на означенной речке мучная мельница о двух поставах, действующая во весь год. Сверх оной выстроено еще три ветряных, с коих помольного хлеба собирается в году до 100 четвертей.

Дача же помянутого села простирается с правой стороны р. Сухого Торца.

В нем крестьян его Бантыша великоросов - 4 муж. и 1 жен.

его жены -- 3 -" и 2 -"

дочери Елизаветы - 4 и 2

новороссийских оного ж - 373 и 380

Земли под поселением - 100 дес.

пашни - 3000 -"

сенокосу - 880 -"

лесу дровяного - 20 -"

неудобий - 400 дес.

Всього - 96 дворов, 384 муж. и 385жен., 4400 дес.

Джерела.

- 1.Акты Московского государства. - М.,1890-1901.- Т.1-3.
- 2.Акты,относящиеся к истории Войска Донского, собранные А.Лишиным. - Новочеркасск, 1891-1894.- Т.1-3.
- 3.Барбаро и Контарини о России. - Л. , 1971.
- 4.Боплан Г.Л. Опис України. - К. , 1990.
- 5.Воссоединение Украины с Россией: Документы и материалы. В 3-х т. - М. , 1954.- Т. 1.
- 6.Герберштейн С. О московитских делах. - М. , 1908.
- 7.Джерела до історії населених пунктів Донеччини XVI-XVIII ст./ Укл. Пірко В.О.- Донецьк, 2001.
- 8.Дополнения к актам историческим. - СПб. , 1875.- Т. 9.
- 9.Записки Одесского императорского общества истории и древностей. - Одесса, 1844.- Т.1; 1858.- Т.4; 1879.- Т. 11.
- 10.Летопись Екатеринославской ученой архивной крмиссии. - Екатеринослав, 1904.- Вип.1.
- 11.Материалы для истории колонизации и быта степной окраины Московского государства. - Харьков, 1886-1890. - Т.1-2.
- 12.Материалы по истории СССР. - М. , 1957. - Т. 5.
- 13.Письма и бумаги императора Петра Великого. - СПб. , 1912. - Т.6.
- 13.Полное собрание законов Российской империи. Собр. Первое. - СПб. , 1830.- ТТ. 1-21.
- 14.Полное собрание русских летописей.- М. , 1965.- Т. 13.
- 15.Путешествие акад. Гильденштедта по Слободско-Украинской губернии. - Харьков, 1892.
- 16.Разрядная книга 1475-1598.- М. , 1966.
- 17.Статейный список послов Н.Зотова и В.Тяпкина в Крым. - Од. ,1850.
- 18.Эварницкий Д.И. Источники для истории запорожских казаков. - Владимир, 1903.- Т.1-2.

Матеріали архівів і рукописних відділів наукових бібліотек

- 1.Державний архів Дніпропетровської області(ДАДО).
- 2.Державний архів Миколаївської області(ДАМО).
- 3.Державний архів Одеської області(ДАОО).
- 4.Державний архів Харківської області(ДАХО).
- 5.Російський державний архів Військово-Морського Флоту (РДАВМФ).
- 6.Російський державний військово-історичний архів(РДВІА).
- 7.Російський державний архів давніх актів (РДАДА).
- 8.Російський державний історичний архів(РДІА).
- 9.Рукописний відділ бібліотеки Санкт-Петербурзького відділення інституту історії РАН.
- 10.Рукописний відділ ЦНБ НАН України ім. В.Вернадського.
- 11.Центральний державний історичний архів України в м. Києві (ЦДІАУ в м.Києві).

Козарлюга
Семьянин форума
100%

Сообщения: 2754
Зарегистрирован:
Вт янв 25, 2011 00:31

Re: Українське козацтво на території Донеччини

📅 **Козарлюга** » Пт янв 20, 2012 00:22

Василь Олексійович Пірко

Народився в селянській родині.

1950 року, закінчивши на відмінно сільську семирічку, вступив до Самбірського педагогічного училища. 1954 року продовжив навчання на відділенні історії історико-філологічного факультету Дрогобицького педагогічного інституту. 1956 року, у зв'язку з ліквідацією історичного відділення в Дрогобицькому педінституті, був переведений до Львівського університету.

На третьому курсі під впливом лекцій професора Д. Л. Похилевича захопився проблемами аграрної історії країн Центральної та Східної Європи. Робота в спецсемінарі з даної проблеми сприяла ознайомленню з основними видами джерел до її вивчення та набуття навичок самостійного їх опрацювання в Центральному державному архіві України (Львів), науковій бібліотеці університету та Львівській науковій бібліотеці імені Василя Стефаника. Уже 1957 року визначився з темою майбутньої дипломної роботи «Становище селян Самбірської економії у другій половині 17 століття», яка в основному ґрунтувалася на матеріалах місцевих архівів і заклала підвалини майбутньої кандидатської дисертації.

1959 року з відзнакою закінчив університет і до 1963 року працював учителем історії та вихователем у школі-інтернаті у місті Хирів на Львівщині, де керував красзнавчим гуртком і разом з учнями вивчав місцеву історію, а в період літніх канікул в процесі туристських походів і екскурсій вивчав історичні пам'ятки не тільки України та Молдавії, але й Москви та Ленінграда.

1963 року вступив до аспірантури при кафедрі історії південних і західних слов'ян Львівського університету. Під час навчання в аспірантурі в архівах і рукописних відділах бібліотек Києва і Львова ним була опрацьована велика кількість різних видів джерел, що давали можливість відтворити стан аграрних відносин на Перемишльщині наприкінці XVII – у XVIII ст., особливо це стосується такого виду джерел, які мало використовувалися дослідниками як ревізії, що охоплювали всі населені пункти регіону. Оpubліковані ним в архівознавчих і джерелознавчих українських виданнях статті про цей вид джерел були схвально оцінені спеціалістами. На підставі ревізій, люстрацій та інвентарних описів населених пунктів різних форм власності в його кандидатській дисертації була дана всебічна оцінка стану аграрних відносин в Перемишльській землі в зазначений період. Зібраний в архівах матеріал було використано ним при редагуванні окремих нарисів і довідок з історії міст і сіл Львівської області, які в той час готувалися до видання в серії книг «Історія міст і сіл УРСР».

Після закінчення аспірантури Міністерством освіти УРСР був направлений на роботу до Донецького університету, де працює з 1 вересня 1966 року й понині, пройшовши шлях від асистента до професора (з 1997 р.).

У 1970–1974 роках виконував обов'язки заступника декана історичного факультету. У 1980–1985 роках і від 1992 року завідує кафедрою історіографії, джерелознавства, археології і методики викладання історії. З його ініціативи з 1997 року при кафедрі відкрито аспірантуру за спеціальністю

«Історіографія, джерелознавство і спеціальні історичні дисципліни», а з 2000 року спеціалізацію «Архівознавство». Кандидатську дисертацію захистив 1970 року на тему «Помісне господарство Перемишльської землі в першій половині XVIII ст.», докторську — 1996 року на тему «Освоєння Степової України в XVI — XVIII ст.» Вона стала підсумком майже 30-річної його роботи в архівах Києва, Москви, Ленінграда, Харкова, Одеси, Ростова, Дніпропетровська, Воронежа у пошуку джерел до історії регіону в зазначений час. 1968 року був включений до авторського колективу по написанню історії міст і сіл Донецької області. Це спонукало його до глибшого вивчення проблеми, підготовки і публікації статей, підбірок документів і монографій історії Степової України 16-18 ст. На сьогодні Пірко опублікував 2 збірника документів «Описи Харківського намісництва кінця 18 ст.» (Київ, 1991), «Джерела до історії населених пунктів Донеччини» (Донецьк, 2001), а також ряд монографій: «Заселення Степової України у 16-18 ст.» (Донецьк, 1998), "Заселення Донеччини у 16-18 ст. " (Донецьк, 2003), "Заселення і господарське освоєння Степової України у 16-18 ст. " (Донецьк, 2004), «Соляні промисли Донеччини у 17-18 ст.» (Донецьк, 2005 р.) та ін. Крім того, Пірко співавтор близько 20 колективних монографій з питань історії Донецького регіону. Визначною є його робота "Галицьке село наприкінці 17 — першій половині 18 ст. (Донецьк, 2006). З 1998 року він очолює на громадських засадах Донецьке відділення Науково-дослідного інституту історії козацтва при Інституті Історії України НАН України. Понад 10 років очолює краєзнавчу секцію Донецького відділення Малої Академії Наук і передає свої знання і досвід дослідницької роботи школярам. Пірко — член Наукового Товариства ім. Шевченка (Донецьке відділення) з 1997 р., Дійсний член НТШ з 2005 р. Редактор розділів і спеціальних випусків «Донецького вісника НТШ» з історії, редактор історичної редакції фахового журналу «Схід». Під його керівництвом підготовлено 10 кандидатських дисертацій, 1 докторська дисертація, які в основному присвячені історії регіону. Пірко входить до складу редакцій таких наукових та науково-громадських видань: «Історичні та політологічні дослідження» (Донецький національний університет), «Південна Україна у XVIII — XX ст.» (Запорізький національний університет), «Схід» (Український культурологічний центр). Член авторських колективів фундаментальних історичних видань: «Історія міст і сіл УРСР» (Донецька область) (1969, 1974), «Історія робітників Донбасу» (1981), «Мала енциклопедія українського козацтва» (2000, 2002), «Український енциклопедичний словник» (1999, 2002). Пірко — член двох спеціалізованих рад по захисту кандидатських і докторських дисертацій з історії, історіографії та джерелознавства.

Краевед

Семьянин форума

100%

Сообщения: 8014

Зарегистрирован:

Пн июл 30, 2007 19:32

Re: Українське козацтво на території Донеччини

▣ **Краевед** » Пт янв 20, 2012 00:57

Дякую Вам, шановний пане **Козарлюго**, за детальне знайомство з паном Пірко.
Кілька разів мав честь з ним спілкуватися: прекрасне враження справив на мене шановний пан Історик.

Ищу видовые открытки до 1917 года.

L.V.

Семьянин форума

100%

Сообщения: 497

Зарегистрирован:

Ср фев 09, 2011 22:10

Re: Українське козацтво на території Донеччини

▣ **L.V.** » Пт янв 20, 2012 21:24

Уважаемый Козарлюга! Эта работа В.А.Пирко также есть в Сети. Можно было не выкладывать "простыни", а привести ссылки. Например - [http://www.experts.in.ua/baza/doc/downl ... lation.pdf](http://www.experts.in.ua/baza/doc/downl...lation.pdf) или [http://www.ruthenia.info/txt/biletskv/p ... el/02.html](http://www.ruthenia.info/txt/biletskv/p...el/02.html) .

А степная трава пахнет горечью...

